

· r e c i t i ·

AZ Irodalomtudományi Intézet tartalomszolgáltató portálja

- [Reciti Szoba](#)
- [Reciti Kiadó](#)
- [Projektek](#)
 - [Biblioterápia](#)
 - [Corpus alienum \(archív projekt\)](#)
 - [Doromb](#)
 - [Iuniores](#)
 - [Reformtankönyvek](#)
- [Kiadványaink \(ITI\)](#)
- [események](#)
- [régí rec.iti](#)
- [\(mta\) btk iti](#)
- [\(mta\) btk](#)

Maróthy Szilvia recenziója Pap Balázs könyvéről

november 13th, 2015 [§ 0 comments](#)

recenzió

PAP Balázs, *Históriák és énekek*, Pécs, Pro Pannonia, 2014.

A *Históriák és énekek* a többszám szerénységével jelöli ki Pap Balázs kötetének tárgyát. A *Fabula és história*, *A vers*, vagy a *Magyar versszak* címek egyszerű nagyszerűségével szemben a szerző a teljesség helyett a részekre irányítja figyelmét (egy korábbi cikkét parafrázálva: a *részeg-ész* helyett a *rész-egészt* helyezi előtérbe).

A bevezetésből megtudjuk, hogy vizsgálódásai során a szerző nagy hangsúlyt fektet a hatástörténeti heterogeneitás feltárására. Épp úgy érvényes a (többek között Thienemann nyomdokain haladó) Pap Balázs *hetero-szabálya* (bár a szövegben legtöbbször metaforikusan értve) a régiség szövegeire, amikép-

pen a Horváth Iván-féle *izo-szabály*. A régiség szövegeinek heterogeneitására való érzékenységet (ill. az érzékenységre való buzdítást) a kötet számos pontján tetten érheti az olvasó. Végül mentegetőzésbe burkolt, detektívregények motívumaival fűszerezett utószavában is a *hetero-szabály* gyakorlatát s a filológiai szkepticizmus fontosságát hangsúlyozza a szerző. A célja az, hogy „a szakirodalmi sejtések továbbra is sejtéseknek látsszanak. Egy olyan probléma, mely nem dicsekedhet megnyugtató megoldással, és csak hipotézisek magyarázzák, ha nem exponálódik újra és újra, megoldottnak tűnik.” (221)

Az első fejezetben képet alkothatunk a hazai szakirodalomban fellelhető história-fogalmakról, s kiderül, hogy nem csak a 16–17., de a 19–20. században is erősen (thienemannian fogalommal élve) fluktuál a história-fogalom használata. A szerző ennek megfelelő érzékenységgel és előítéletektől mentesen veti kritika alá a korábbi szakirodalmi vélekedéseket. Ez különösen jót tett Toldy Ferenc és Varjas Béla históriával foglalkozó írásainak, amelyek mintegy szoros olvasásával megszabadította azokat a későbbi szakirodalmi csúsztatásoktól: így például az előbbit az utóbbtól. A Toldy Ferencnek tulajdonított históriákra vonatkoztatott hármass osztályozás (melyet aztán Varjas továbbgondol) valójában a szakirodalomban továbbgörgetett félreértelmezésen, a nem terminusként szerepeltetett fogalmak terminussá faragásán alapul.

Pirnát Antal *Fabula és história* című tanulmánya kapcsán a peritextusokból kiragadva használt, terminussá merevített fogalmak bizonytalanságára látunk példákat. A *Syrena*-kötet ajánlásában több értelemben is előfordul a *história* fogalma, így a szerző arra a megállapításra jut, hogy Zrínyi nem terminusként használja azt (bár véleményem szerint egy fogalom nem terminusként való használata önmagában nem zárja ki ugyanazon fogalom terminusként való szerepeltetését, még adott szövegen belül sem). Gyöngyösi Kemény János *emlékezetéhez* írt ajánlásában – a szövegkörnyezetet alaposabban szemügyre véve – a *fabulát* mint a nem szokványos értelemben vett *dispositio* elemét *ornatusként* értelmezi (Bartók Istvánnal egyetértésben). A *história-fabula* ellentét tehát egyik szövegben sem mutatható ki, a fogalmak jelentése pedig nehezen körvonalazható.

A kötet második fejezete a korabeli szóhasználat szempontjából vizsgálja a *história* és az *ének* fogalmát néhány példán keresztül. A *história* mint műfaj tovább bontásában Vadai István felosztásával (eseményt mond el – forrást fordít) tud leginkább egyetérteni a szerző. Elemzései is erre alapoznak pl. az *Árgirus királyfi históriája* vagy a *Cantio de militibus pulchra* esetében. A harmadik, *A Hoffgreff-énekeskönyv szerkezete a szöveghagyományozódás tükrében* fedőnéven szereplő tanulmány pedig a 16. századi költészeti anyag szisztematikus feldolgozását adja a szöveghagyományozódás és a műfaji megoszlás összefüggésében. A kötet egyébként számos kiváló táblázatot, szemléletes ágrajzot tartalmaz. Kiemelendő ezek közül az RPHA adataiból összeállított műfaj-forrástípus megoszlást vizsgáló (68–69), a *Hoffgreff-énekeskönyv szerkezeti rekonstrukcióját* tartalmazó (81–82), valamint az *Énekek három rendbe* forrásait összesítő (85–86) táblázat. Kéziratosság és nyomtatás kapcsolatát jól megvilágítják az általa felállított (barátságosan egyszerű) öröklődési modellek

(60–65). A szóbeliség e modellekből hiányzik, ahogyan hiányzik a régiség rendelkezésünkre álló irodalmából is: „A régi magyar irodalom ma ismert szövegei írásban keletkeztek.” (61)

A részletes táblázatos ismertetések hozadéka a históriás énekek rendelkezésünkre álló korpuszának (újra)értelmezése. A korpusz nem reprezentatív minta – „a voltaképpeninek arányosan kicsinyített mása” (59) –, ahogyan Varjas sejteni vélte. Statisztikai vizsgálatai mindazonáltal igaznak bizonyulnak, csak éppen a 16. század históriatermésének egészére vonatkoznak (84).

Nagy figyelmet szentel Pap Balázs az akrosztichonok vizsgálatának: azok típusait, funkcióját, ill. alkalmazását átfogóbban *Az akrosztichonokról. Bogáti Fazakas Milós zsoltárfordítása* című fejezetben ismerteti, de kiemelt szerephez jut a gyülekezeti énekeskönyvekkel, ill. a Tinódival foglalkozó tanulmányokban is: elsősorban a szerzői attribúciók esetében és a versszövegek rétegeinek feltárásánál. Utóbbi nem egy esetben régi-új szövegközlések publikálására csábítja a szerzőt: ilyen a *Hoffgreff-énekeskönyv* szerkesztője által egybefűsült Batizi- és Dézsi-história (121–130), a *Sokféle részögösről* regisztrert ugrató verskontaminációjának Noé és a bor históriáját tárgyaló része (204–205), vagy a szintén Tinódi szerzette Dávid-históriának átszerkesztés előtti (feltételezett) állapota (215–218).

Az egyverses szerzők létezéséről csak úgy, mint az atipikus szerzők „atipicitásáról” (egyike ez a Pap Balázs által kedvtelten, már-már terminológiaszerűen használt fogalmaknak; atipikusak pl. Balassi, Bogáti vagy Tinódi) a *Gyülekezeti ének és egyéni lírai hang* című fejezetben bizonytalanítja el Pap az olvasót. Az 1569-es debreceni énekeskönyvből kiindulva – melyben Szegedi Gergely több esetben is megszólítottjainak nevét írja zsoltárparafrázisainak akrosztichonjába – felmerül a kérdés, hány alkalmi zsoltárparafrázist tulajdoníthatunk még Szegedinek ezen az elven. Pap Balázs nyomozásai során Pap Benedek, s Kecskeméti Vég Mihály is gyanúba keveredik. A fejezet finom elemzései továbbá rávilágítanak arra, hogy a gyülekezeti énekek nem is oly gyakran nélkülözik a lírai hangot, mint gondolnánk.

Az ismeretlen Tinódi Sebestyén című fejezet a valóban atipikus Tinódi atipikus *Cronicáját*, a korszak „különc zárványát” vizsgálja. Pap Balázs imént bemutatott szerkesztői, kontamináló tevékenységének ismertetésén túl a fejezet azért is figyelemre méltó, mert szerzője nem megy el a szakirodalmi diskurzusban fel-felmerülő *hegedűs-lantos* ellentét mellett, sőt komoly érveket (pl. a *Sokféle részögösről* regisztrerváltó átdolgozását) hoz fel ezen ellentét cáfolására. Ennek bővebb ismertetése azonban szükségtelen, hiszen a szerző eredményeit már a 2003-as szegedi régi magyaros konferencián előadta, tanulmányá szerkesztett változata konferenciakötetben megjelent (Pap Balázs, *Részeg-ész, rész-egész viszony. Megjegyzések Tinódi Sokféle részögösről* című költeménye kapcsán = *A magyar költészet műfajai és formatípusai a 17. században*, szerk. Ötvös Péter et. al., Szeged, 2005).

A régi magyar irodalom kutatói számára a kötet egy további szempontból is

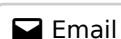
nagy jelentőséggel bír: olykor felsejlenek benne a 17. századig kiépítendő régi magyar költészeti adatbázis tervei. Ha explicite csak említés szintjén is, a tanulmányok összességét tekintve sejthető, hogy a szerző eredményei, a régiség irodalmára tett megfigyelései, de még az általa képviselt filológusi magatartás is hasznosul a repertórium munkálatai során. Tanulságos olvasmány ez tehát azok számára is, akik a készülő költészeti adatbázisról, annak textológiai elveiről szeretnének többet megtudni (noha a disszertáció maga, akárcsak az utolsó RPHA17-tel részletesen foglalkozó tudományos publikáció 2011-es).

Bár nem állítom, hogy Pap Balázs minden általa vizsgált szöveghez (legyen az primer vagy szekunder) a mikrofilológusig hevülő érzékenységgel s szinte szűzies (olvasói) érdeklődéssel nyúl, mégis így tudnám leginkább jellemezni hozzáállását. Figyelmessége, humora, köntörfalazást nélkülöző stílusa pedig a kötet (látszólagos?) széttartó szerkezetét is jótékonyan feledteti.

Summary

Through sensitive and deep analyses Balázs Pap *Históriák és énekek* [Histories and songs] tries to clarify the terms *history* and *historical song*, as well as terms such as *fabula*, *acrostic*, *minstrel*, *fiddler* in 16th-century Hungarian poetry. Examining Hoffgreff's songbook, the author provides a systematic elaboration of the division of genres and types of sources in this era (using the *Répertoire de la Poésie Hongroise Ancienne* database). The analysis of the lyricism of congregational songs and Tinódi Lantos Sebestyén's *Cronica* gives additional significance to the volume – as do the author's simple and humorous style.

Megosztás:

Email

Facebook

Twitter

Nyomtatás

Tags: [akrosztichon](#), [história](#), [RPHA17](#), [Tinódi Lantos Sebestyén](#)

Tartalom [+]

Tagged [akrosztichon](#), [história](#), [RPHA17](#), [Tinódi Lantos Sebestyén](#)

Vélemény, hozzászólás?

Hozzászólás küldéséhez [be kell jelentkezni](#).

- **Maróthy Szilvia**
- *Maróthy Szilvia recenziója Pap Balázs könyvéről*
- [recenzió](#)
[Summary](#)

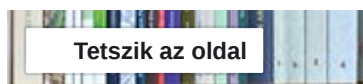
• Tartalom a recitin

- [adatbázisok, bibliográfiák](#) (1)
- [autoreferátum](#) (28)
- [errata](#) (1)
- [fontos idézetek](#) (3)
- [könyvismertetés](#) (28)
- [recenzió](#) (140)
- [reciti könyv](#) (89)
 - [BSMRÆ](#) (2)
 - [Conference Materials](#) (1)
 - [Doromb](#) (7)
 - [Értelmiségi...](#) (3)
 - [FiKon](#) (6)
 - [Hagyományfrissítés](#) (6)
 - [Irodalomtörténeti füzetek](#) (6)
 - [ReKonf](#) (6)
 - [ReTextum](#) (11)
 - [RomKép](#) (1)
- [reciti közlemény](#) (8)
- [RECITI ZOTERO](#)
[címkefelhő](#)
[a reciti szerzői](#)
- ◦ [RSS - Bejegyzés](#)
- Értesítés új tartalomról:

Reciti

865 kedvelés

• Meta

- [Bejelentkezés](#)
- [Bejegyzések hírcsatorna](#)
- [Hozzászólások hírcsatorna](#)
- [WordPress Magyarország](#)

Designed by [pnts](#)Powered by [WordPress](#)

5